

Parus Ater och
Frans Österblom :
två
hembygdsdiktare /

Tegengren, Gustav,

*55 A x Helsingfors.
Studentfylkingen.
Småskrifter. 3. 1912*

National Library
of Sweden

STUDENTFYLKINGENS
SMÅSKRIFTER

3.

PARUS ATER
OCH
FRANS ÖSTERBLOM

AV

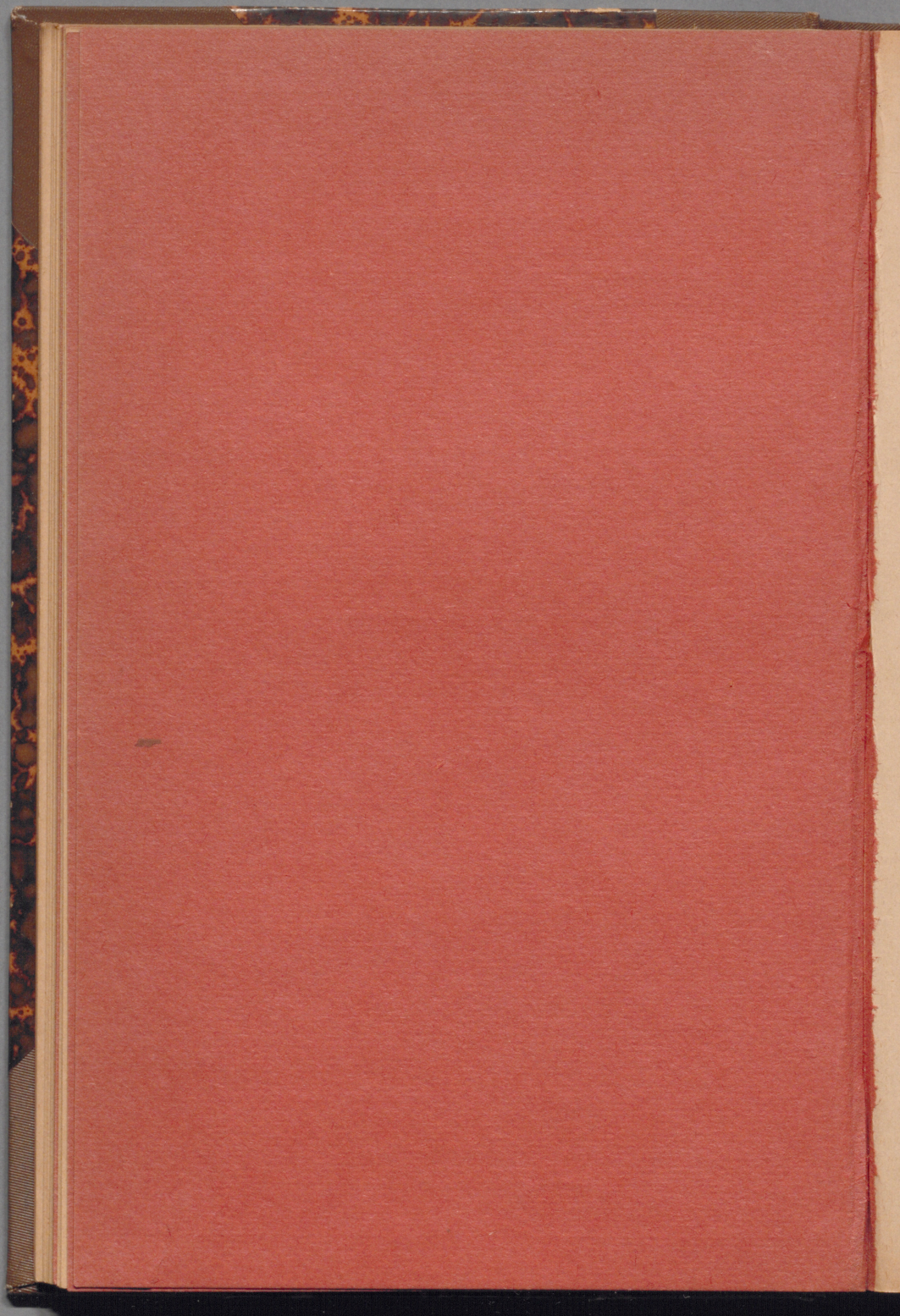
GUSTAV TEGENGREN

HELSINGFORS 1912
FRENCKELLSKA TRYCKERI-AKTIEBOLAGET

40 p.

Se omslagets sista sidor!

STUDENTFYLKINGENS SMÅSKRIFTER. 3.

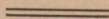
PARUS ATER
OCH
FRANS ÖSTERBLOM

TVÅ HEMBYGDSDIKTARE

AV

GUSTAV TEGENGREN

FIL. D:R, SEMINARIELEKTOR.

HELSINGFORS 1912
FRENCKELLSKA TRYCKERI-AKTIEBOLAGET

FRANZ ÖSTERBLOM

PARIS 1818

FRANZ ÖSTERBLOM

STA. KEMNÄDDJURNA

STAMMSTÄMMOR

Diktens värde ringaktas väl rätt ofta av det praktiska arbetets människor, och dikten betraktas såsom något, vilket icke är till för jordbrukaren och kroppsarbetaren, såsom en onödig grannlåt alltså, utan verkligt värde. Men att å andra sidan vårt folk dock har sinne för dikten, det visar den rika folkdiktning, som spirat i våra bygder och vars alster samlats och till en del ånyo utgivits till glädje och gamman för folket.

Man skiljer mellan folkdiktning och konstdiktning. Den ringaktning menige man, såsom jag nämnde, ofta visar dikten gäller väl främst konstdiktningen. Det är klart, att mycket, kanske det mesta av konstdiktningen skall gå oförstått förbi ett sinne, som icke skolats att förstå poesi. Men uti konstdiktningen finnes dock mycket, som kan fattas och därför även uppskattas av snart sagt vem som helst.

Till sådan allmänfattlig poesi hör ett slag av diktning, som törhända kan sägas stå mellan folk- och konstdiktning. Den har redan under århundraden gripit in i vårt liksom i andra folks liv och präglat dess tankar och känslor, ja t. o. m. röjer den sig i språket, och vissa grenar av folkdikten ha lånat sin form av den. Det är den poesi, som möter oss i bibeln. Vi äro ju vana att i bibeln se en religiös uppbyggelsebok, och för mången skall väl bibelns jämställande med poesiböcker verka hart när som en händelse. Men den omständigheten, att bibelns språk ofta höjer sig över det vardagliga språket och blir poesi, gör väl bibelns värde som uppbyggelsebok och trosurkund icke mindre. Och om bibelordet verkar på vårt skönhetssinne samtidigt som på vår religiösa känsla, kan detta ju icke vara av ondo. Läs profeternas straffpredikningar över folket! Vilken rent språklig kraft röja de icke! Och i de lov- och tacksägelsesånger vi finna bland psalmerna träffa vi ett poetiskt språk av säregen skönhet. Jesu lik-

nelser och hans bergspredikan tilltala oss genom sin språkliga form knappt mindre än de gripa genom sitt innehåll. Några exempel på bibelställen, som röja den högsta poetiska konst, må ännu anföras. När har hemlängtan hos den fjärran från sitt land i fångenskap bortförde blivit mer gripande tolkad än i psaltarens 137. psalm: „Vid Babels älvar där sutto vi och gräto, då vi tänkte på Zion?“ Huru fint skildras icke kärlekens längtan i Salomos höga visa! När har i vackrare bilder Guds allestädesnärvaro tecknats än i Davids 139. psalm: „Toge jag morgonrodnadens vingar och uppsloge mitt tjäll ytterst i väster, så skulle också där Din hand leda mig och Din högra hand hålla mig?“ Om jag ännu hänvisar till skildringen av den kristliga kärleken i 1. Kor. 13., är det blott för att påvisa ännu ett ställe av den högsta poetiska skildringskonst bland de talrika bibeln nästan på varje blad gömmer.

Men jag får icke dröja längre härvid. Poesin i bibeln kunde utgöra ämne till en skrift för sig. Det är en annan art av konstdiktning, som skall utgöra föremål för behandling i denna skrift, en art, som på annat sätt än den förutnämnda närmar sig folkdiktningen. Det är den dikt, som väljer folkliga ämnen och behandlar dem på ett folkligt sätt, en diktart, som jag ville kalla hembygdsdiktning. Jag har valt detta namn därför, att endast skaldens hembygd, den bygd han känt från barndomen och *älskat* sig in i, kan av honom skildras så på en gång kärleksfullt och ingående, att vi förnimma *sanningen* i dikten.

Sådana hembygdsdiktare ha i Sverige funnits många, från den odödlige Bellman¹⁾ till Fröding²⁾ och Karlfeldt³⁾ för att blott nämna de mest betydande. Hos oss har denna diktart icke att uppvisa namn i betydenhet jämförliga med de nämnda svenska skaldernas. Varken Rune-

1) Carl Michael Bellman, född 1740, död 1795. Hans dikter, som äro samlade i *Fredmans epistlar* och *Fredmans sånger*, böra sjungas för att rätt förstås. De skildra det glada stockholmslivet i värdshus, i vinstugor och vid lustpartier i det gröna.

2) Gustaf Fröding, född 1860, död 1911, skildrar Värmland och värmländingarna.

3) Erik Axel Karlfeldt, född 1864, skildrar Dalarna och detta landskaps folk.

berg eller Topelius var hembygdsdiktare i sträng mening. Det är först bland senare diktare vi träffa på egentliga hembygdsskalder. Två sådana, vuxna ur vår svenska stam och vilkas diktning spirat ur samma bygd, Kimito-ön vid vår sydvästra kust, vill jag i denna lilla skrift söka skildra.

Parus Ater. Skriftens titelblad upptager såsom första namn Parus Ater. Detta är endast ett antaget namn eller *pseudonym* som det kallas. Författarinans — ty skalden är en kvinna — verkliga namn är Adele Weman, och hon är lärarinna vid Vreta folkskola i Kimito. Infödd kimitobo är hon icke, men har bott i Kimito sedan rätt tidiga år. Vid $1\frac{1}{2}$ års ålder upptogs hon nämligen såsom fosterdotter av sin faster, fru Emilia Dahl, som ägde en liten villa på sin svägers gård Gundby i Kimito. Sin skolbildning erhöll hon i fruntimmersskolan i Åbo, vilken hon genomgick. Redan från barndomen var hon besjälad av den åskådning, ur vilken hennes livsgärning framsprungit, att också landsbygdens allmoge har rätt till vetande och bildning och att väckandet och tillfredsställandet av dess kunskapsförst är en bjudande plikt. Hon öppnade därför en gratisskola i sin fasters hem, biträdd vid undervisningen av sin kusin Alma Dahl. Här gjorde hon under några år sina första lärospån såsom lärarinna, innan hon ansökte och erhöll lärarinneplatsen vid den då i sockenstugan inrättade folkskolan för flickor. I denna skola intogs jämväl ett begränsat antal gossar. En av dessa gossar förtjänar här omnämnas. Han hette Nils Oskar Jansson och är nu hennes medlärare vid Vreta skola och en bemärkt man i sin hembygd. Särskild förtjänst om sin hembygd har han inlagt genom att i sitt museum å parcellen Sagalund invid skolan hopbringa en rikhaltig samling av gamla möbler, husgeråd och annat dylikt, som givit sin prägel åt bygdens liv under gångna tider. — Vid Vreta skola har fröken Weman verkat i 29 år, men sedan hon började sin lärarinnebanan ha 39 år förflutit. Hon är sålunda redan en åldring, men en åldring med sällsynt spänstighet. Sitt livs bästa krafter har hon ägnat folkets barn, detta folk, som hon älskar och som hon i sina dikter tecknar med

sådan förståelse. Hennes kärlek till folket har givit henne håg och krafter att vid sidan av sin verksamhet såsom lärarinna för barnen även utom skolan verka för de ungas och vuxnas andliga förkovran genom ett träget och troget folkbildningsarbete. År 1892 stiftade hon den s. k. *flickringen*, som år 1894 sammanslogs med den av ovan nämnde N. O. Jansson år 1888 bildade *ynlingaföreningen*. Den sammanslutning, som sålunda kom till stånd, nämndes odalförbundet och antog några år senare namnet *Kimito ungdomsförening*. För denna förenings vackra hus, som kostat 22,000 mark, har hon kämpat och arbetat så, att det blivit sagt, att det huset byggts av hennes tårar. Sin första diktsamling *Toner från bygden*, som utkom 1898, sålde hon till förmån för byggnadskassan, dock tyvärr utan ekonomiskt resultat. Om sig själv, sina böjelser och öden berättar hon i ett brev: „Inträngd i en alltför trång krets, förkväddes under min ungdom den poetiska ådra, som nog ursprungligen fanns där, kanske ett arv av äldfar Jakob Frese¹⁾, från vilken vår släkt tror sig härstamma. Mitt liv har från tidigaste ungdomsåar varit ett hängivet arbete för folkbildningen. Jag har hört till de naturer, som hejdlöst och utan måtta kasta sig över något och med seg ihärdighet hålla fast därvid. Detta kanske vad mig beträffar inte så mycket av ädelmod som ej mer för att glömma alldagligheterna och — mig själv. Det finnes för den yttre världen ingenting intressant i min tillvaro. Och då jag av konservativa²⁾ anhöriga hindrades att ingå vid scenen³⁾, har jag funnit livet tämligen värdefullt. Från barndomen mottaglig för allt komiskt⁴⁾, har dock grundtonen i mitt väsen varit mörk. — — — Nu har jag arbetat mig trött, någon gång sprudlar det upp i själen, några glada toner klinga inom en, det känns som vore 60-åringen ung på nytt — men innan tanken kommer på papper, så kallar någon plikt, något arbete avbryter, något prosaiskt göromål lägger sin kyla över in-

1) Skald. Född i Viborg 1691, död i Stockholm 1729.

2) Med gammaldags (trångbröstad) åsikter.

3) Teatern.

4) Lustigt, löjeväckande.

spirationen¹⁾ och det är väl lika gott — — — — — då man är gammal.“

Adèle Wemans varma hjärta, hennes intresse för varje enskild person bland folket, hennes blick för människovärdet bakom en yta, som andra se förbi, framträder i hennes bemödande att uppfostra sina elever till att bemöta alla, de förbisedda såväl som de uppburna, lika. Ett litet drag är i detta avseende belysande. Vid en fest hade en av hennes elever bjudit upp till dans en halt gosse, som ingen annan brydde sig om. Fröken Weman, som märkte detta, uppsökte henne efteråt för att tacka henne.

Adèle Weman skriver, såsom redan nämndes, under författarnamnet Parus Ater. Det är det latinska namnet på en av våra små fåglar. Med detta val av namn har hon troligen velat beteckna den anspråkslösa ställning hon tilldelar sig i hemlandets sångarvärld. Parus ater, svartmesen, är nämligen en av de minste bland våra skogars bevingade små invånare, den minste bland mesarnas familj, liksom dessa överhuvud utan egentlig sångröst, men genom sitt rörliga, livliga väsen bland de älskligaste av våra småfåglar. Och det kan ej nekas, att namnet är väl valt. Vår Parus Ater söker liksom sin namne i fågelvärlden livets mål i en nyttig verksamhet och sjunger och kvittrar därunder av hjärtans lust sina toner från bygden lika mycket för eget nöje som för att glädja andra.

Namnet har för resten sin upprinnelse i en liten fågelsaga, som kanske inte så alldeles obetydligt gripit in i hennes liv och diktning. Hennes fostermors lilla villa låg inbäddad i djup granskog. Där växte hon upp i den rika fågelvärden och lärde sig älska djuren, synnerligast de bevingade sångarna. Under det hon höll skola i sockenstugan, belägen på ungefär 1 kilometers avstånd från hennes hem, tände hon genom stort tålamod och outtröttlig ihärdighet små fåglar av olika arter. De lärde snart känna henne, slog ned på hennes axlar och huvud, åto frön ur hennes hand och från hennes läppar, flögo in i rummen genom de öppna fönstren och trippade gärna på matbordet under måltiderna. De följde henne från träd

1) Den poetiska ingivelsen.

till träd, när hon gick till skolan, och mötte henne regelbundet vid middagstiden, då hon återvände, vana att härvid få sin mat ur hennes hand på bestämda ställen vid vägen. Vänast och älskligast bland dem alla föreföll henne den lilla svartmesen, Parus ater. Under tiotal år utgjorde den och dess släktingar hennes trevliga, dagliga sällskap såväl sommar som vinter. Så lärde de känna varandra, dessa skogens bevingade invånare och den blivande författarinnan, som sedan skulle sjunga även hon, så enkelt och till hjärtat gående, som skulle hon för de smulor hon skänkt sina små vänner fått i gengåva deras livliga väsen och glada sångkonst. Här kunde man med en liten förändring tillämpa Runebergs ord i dikten Krysantos:

„bytte så med skogens döttrar gåvor,
gav och tog i outtömlig kärlek“.

Så lära oss naturens väsen, om vi i kärlek umgås med dem, mycket, som vi knappt kunna lära enbart i umgänget med våra medmänniskor.

Diktsamlingen *Toner från bygden*, Parus Aters första diktsamling, utkom, såsom redan nämndes, 1898. Den sönderfaller i tvenne avdelningar *Toner från bygden* och *Tillfällighetsdikter*. Det är den förra avdelningen, som här är av intresse för oss, i det nästan alla dess dikter falla under benämningen hembygdsposi. Hon presenterar för oss den ena typen ¹⁾ efter den andra, hjärteklämman, som lägger bygdens karlar för sina fötter, men som blir ett troll, när hon fångat sin man, och som ett motstycke härtill sprätten, som „bragte bygdens flickor rent från vettet“, men som blir en suput, när han satt fötterna under eget bord, trogna flickor och falska flickor, köksan och sömmerskan, „Busan“, skvallertaskan, som vandrar omkring i gårdarna, och „Kursan“, som på sin vandring från gård till gård för med sig kram till salu och vackra visor på köpet. Vidare bli vi bekanta med familjen på Mossböle, som lever stort, sålänge slantarna och krediten räcka, men snart måste gå från gård och grund. Vi tycka oss känna nästan hela socknen ut och in.

1) Förebilden.

Och alla dessa personer ställas levande fram för oss med deras förtjänster och fel. Deras vardagsbestyr och helgdagsglädje, deras kärlekslycka och kärlekssorger, skildrar hon i omväxlande, livfulla och synnerligen lätt flytande och sångbara versmått. Tonen är, såsom fordras, folklig, och språket rättar sig i allmänhet härefter, om man undantager ett och annat ställe, där ett främmande, ofolkligt uttryck kan bryta en eljes väl träffad stämning.

Parus Aters andra diktsamling heter *Giftermålsbyrån och andra dikter*. Den utkom år 1900 och är försedd med teckningar av artisten Alex. Federley. Den något besynnerliga titeln är tagen från samingens första och längsta dikt, som skildrar en mängd tokroliga typer, vilka på en giftermålsbyrå bjudas ut åt byråns giftaslystna kunder. Den dikten — för resten rätt rolig och tacksam att uppföra såsom sällskapsspektakel — intresserar oss dock föga, när vi här dröja vid Parus Ater hembygdspoesi och icke vid hennes flytande tillfällighetsdiktning. Men längre fram i samlingen träffa vi åtskilliga dråpliga folklivsskildringar såsom *Ett marknadsminne från 1824*, som skildrar en resa till Åbo marknad i gamla tider, och vidare dikten *Läsförhörskalaset*, vars innehåll icke inskränker sig till att måla själva kalaset utan skildrar hela läsförhöret från den stund prästerskapet åker in på gården och tills efter dansen den sista gästens bjällror klinga mot frostig natthimmel. Denna dikt med sin präktiga humor ¹⁾ förfelar helt säkert icke att roa läsarn.

„Nu har jag arbetat mig trött — — — —“ säger Parus Ater i det förut anförda brevetdraget. Att det dock endast var en tillfällig trötthet hon kände, att „sexti-åringen“ — eller sextisjuåringen, som man väl nu får säga — „är ung på nytt“ och att glada toner kunna klinga inom henne och ännu därtill formas ut i dikter, det har Parus Ater visat genom de två diktsamlingar, *Från loft och logar* och *Bylåtar och strängospel* som hon utgivit ännu åren 1909 och 1911. Det är som skulle hennes diktning nu på hennes ålderdom uppleva en ny vår. Lätt och ledigt välla rytmer och rim fram, det är som vore dikten hennes naturliga språk, vilket hon griper

1) Skämtlytne.

till, när hon vill berätta för oss om människorna därborta i Kimito, gubbar och gummor och jäntor och gossar, med deras upplevelser och egenheter och deras omgivning, ofta präglad av en viss gammaldagsstämning, eller när hon prisar hembygdens natur med lund och vågor och fågelsång. Och den känsla, som spelar genom dikterna är lätt och frisk och munter, ett solskenslygne, som gör läsaren glad och endast bättre framhäves genom de skuggor hon här och var kastar över sina skildringar. Även när hon skildrar de mer eller mindre förkomna subjekten¹⁾ såsom t. ex. „Fjanten“ den tokige strykaren, som med sina visor och konster går från gård till gård, sker det alltid med en varm medkänsla, som inger även oss den förnimmel-sen, att inte ens dessa fattiga sparvar leva förgäves och att vi inte utan vidare få bryta staven över deras olycka, när de inte låta pressa in sig i vardagsmänniskornas regel-rätta liv och dagliga arbete.

Utmärkande för fröken Weman är vidare hennes starka känsla för samhörigheten med gångna släkten, hennes „hedralande av fader och moder“, som man med en utvidgning av fjärde budets innebörd kunde kalla det. Känslan att vi böra akta och bevara allt det goda vi i gård och teg och husgeråd ärvt av våra fäder såväl som det andliga arv vi i språk och sed fått mottaga är alltid levande i hennes diktning. Hembygdens julseder skildrar hon i *Midvinter* (Från loft och logar). I *Farfars gåva* (Från loft och logar) låter hon jäntan vid åsynen av farfars fars silverbägare och farfars mors sidenklädning och farmors mors vigselring se de gamla, längesedan döda leva upp för sin inre syn. Och då friaren kommer och skrattande vill slänga undan „skräpet“, låter hon honom gå. Han har sårat henne för djupt med sin ringaktning för det framfarna, hon finner, att de icke känna på samma sätt, och hon ryggat tillbaka för att binda sin framtid vid hans.

„Sin lycka kan man krossa med ett skratt.
Jag vördar hjärtats lära
att fädrens minnen ära.“

1) Förkommet subjekt = en person, som „icke blivit till något“.

Så sammanfattar hon sin syn på saken. Och den är utan tvivel även författarinnans. — Och hur vackert skildras icke åldringarnas menuett i *Läsförhörskalaset*:

„Gummorna trippa så fjäderlätt,
trippa som unga på nytt.
Speleman spelar en menuett,
rollen är plötsligt förbytt,
skrynkliga kinder, gråsprängda lockar,
gammelmor niger, gammelfar bockar,
drömmer om tider, som flytt.“

I samlingen *Från loft och logar* ha upptagits några av de bästa dikterna ur de föregående samlingarna, bland andra den i efterföljande diktprov i sin helhet meddelade *En kimitojäntas brevväxling med sin fästman* och den förut onämnda dråpliga *Läsförhörskalaset*, som här ingår under titeln *Läsförhör*. Men också bland de nya dikterna i samlingen finnas präktiga bygdedikter. Redan den första, *I logen*, ställer för oss bygdens arbete och glädje, sådana de i många släktled tett sig vid människornas strävan att av den karga jorden vinna bärgning för sig och de sina. Författarinnan uttrycker detta så i diktens slutord:

„Gudilov att grödan
är mejad och skuren.
Stor och tung var mödan,
men lönen blir ju födan
för människor och djuren.“

För att ännu nämna någon av dikterna hänvisar jag till den förra av samlingens två *Vintervisor*. Jäntan går vid sina dagliga sysslor och tänker på sin hjärtanskär och undrar, om han vill ha henne eller om hon skall taga Rindeboda stalldrängen i stället. Och hur vackert författarinnan kan fånga en naturstämning, visar följande strof ur den senare av hennes *Höstvisor*:

„Frostnattens födelse
bidar i tystnad,
köld och förödelse
föds av hans lystnad.
Mattan på skogens spång,
fullströdd med tallbarrsfång,

månljus och glänsande fager
väves ju snövit en gång.“

Man tycker nästan, när man läst igenom författarinnans tre första diktsamlingar, att hon skulle uttömt sitt förråd av typer och skildrat dem i alla möjliga belägenheter. Men nej, den första dikten i hennes fjärde samling *Bylåtar och strängaspel* visar att man häruti misstagit sig. Det fanns en sida av bygdelivet, som hon tidigare blott i förbigående berört. Nu visar hon oss här, hur själva söndagens gudstjänst får tjäna som ett lämpligt tillfälle till att koka ihop allsköns skvallerhistorier. Och även gubbarna få vi höra samspråka på väg till kyrkan, liksom vi få träffa dem vid kommunalstämman, där socknens dryge och bränvinstörstige maffar motsätta sig byggandet av fattiggård och samtidigt passa på att ge prästen och klockaren skäppan full för att de med dyra pengar skolå underhållas av församlingsborna. Dråplig är Perssons vädjan till skriften:

„Ty bibelenligt så är det herden,
som borde föda sin fårahjord.“

Bylåtarna avslutas med en vacker dikt *Hembygdens lov*, som finnes bland de här meddelade diktproven.

Vida bättre än genom föregående korta framställning lära vi känna Parus Ater genom hennes egna dikter, som äro ägnade att läsas och förstås av vem som helst. Men vem kan bättre uppskatta dem än den, som känner landsbygdens liv och själv lever med i detta liv, landsbon själv? Hennes dikter äro därför förtjänta att spridas i våra svenska bygder, och något band av dem borde finnas på bokhyllan i varje hem på landet, där man överhuvud håller någon annan bok än bibeln, psalmboken och postillan. Jag menar nu naturligtvis, att boken inte blott skulle stå på hyllan utan även tagas fram och läsas i familjekretsen vid spiselskenet, när dagens id är slut. För att emellertid ge även den som icke anser sig ha råd till en sådan utgift, som anskaffandet av ett diktband skulle betinga, tillfälle att stifta bekantskap så att säga personligt med Parus

Aters diktning och för att tillika genom exempel belysa det här förut sagda, meddelas i detta häfte några diktprov. Till dessa diktprov må ännu fogas några anmärkningar och förklaringar, avsedda att läsas i samband med själva dikten.

Vi göra början med en dikt ur samlingen *Toner från bygden*, dikten *Ingrid*, en av de bästa och mest helgjutna, som Parus Ater format. Ingrid är en pärla till tös, och det är inte utan, tror jag, att en och annan av diktens manlige läsare kommer att en smula avundas Storbäckas Sven, som kniper tösen mitt för näsan på den bottenrike friarn, som långnäst och ilsken får köra sin väg, följd av flickans silverklingande skratt. — Lägg märke till den livliga takt eller *rytm*, varmed dikten går fram, och som så väl ger uttryck åt innehållet i dikten. Livligt skildras Ingrids yttre fågring och friarns ankomst, livligt mors beskäftiga iver och hennes fjäs för den rike friarn och livligt och raskt styr flickan — nog oväntat för mor — saken till den utgång, som *hon* önskar.

Så välja vi en längre dikt, *En kimitojäntas brevväxling med sin fästman*, tryckt i *Toner från bygden* och omtryckt i *Från loft och logar*. Dikten berättar i några brev en hel historia. Ville är en hurtig och präktig sjöman, och Lotta vill nog vara honom en öm och trogen fästmö — men hur det är, så kommer där en rik och tilltagsen bondson, som blir kär i Lotta. Han är trägen, fast hon i början är avvisande mot honom. Men Lottas mamma är överförtjust och söker övertala flickan — och Ville är så långt borta — och så går det som det går — ja det får läsarn se av breven.

Det första brevet är från Lotta till Ville. Avsikten att för läsarn föreställa de båda unga och deras förhållande sticker dock nästan för tydligt fram, då Lotta berättar om deras sammanträffande och Villes frieri, något som hon väl knappt behövde återkalla varken i hans eller sitt eget minne. Men såsnart detta blivit gjort för läsarns räkning, äro vi inne på deras tysta och avbrutna kärlekslycka och Lottas längtan att få sin Ville tillbaka.

I Villes svar till Lotta få vi veta, huru Ville seglar på böljorna de blå i stiltje och storm, och huru han i

hamnarna går förbi de smilande flickorna och endast tänker på fästmansgåvor åt sin Lotta. Vål funnen är bilden, när Ville säger sig ha köpt

„en silkesrosett
så röd och så nätt
som stolpen därhemma vid grinden“.

Vi förstå så väl, att just en sådan jämförelse skall falla den unge sjömannen in, där han på fjärran hav tänker på sin Lotta och hemmet, som gömmer hans barndomsminnen och framtidshopp. Ville berättar om kapten, styrman och kocken, men hans tankar vända tillbaka till hans Lotta och den hägrande hemkomsten.

Så svarar Lotta, och vi få höra om Gunnar och huru han lägger sina kroker för henne. Gunnar vet väl han, vilken väg han skall gå, då flickan inte visar sig riktigt nådig. Han vet att den säkraste vägen i sådana fall är att göra sig till för mamman. Och så tjusar han till gumman med sitt granna fähus, dit han kallar henne att bota en ko. Och med kaffe och dopp, som han bjuder på, gör han henne riktigt mör. — Men Lotta slutar ändå brevet med en försäkran om sin tillgivenhet.

Redan att döma av detta brev tyckes Gunnar spela en sådan roll i Lottas tankar, att vi knappt mer lita på hennes försäkran om trofasthet. Att Ville ej heller är riktigt glad, höra vi strax på tonen, då han börjar:

„Min käraste Lotta! Jag drömde i natt,
att själva hin håle i masttoppen satt.“

Han har läst mellan raderna som vi och blivit vilt svart-sjuk på Gunnar. Och han, som är månghundra mil skild från sin älskade, han kan icke annat än anropa henne att motstå alla frestelser och övertalningsförsök och förbliva trofast. Och han målar, så vackert han kan, ut deras framtid i eget hem, som han skall bygga och inreda med sin sparade hyra.

Nu kommer upplösningen. Lotta börjar sitt nästa brev med att berätta, huru hon och Sissa besöka en spåkäring för att låta spå sig. Och så berättar hon, huru spådomen blev sanning, huru Gunnar kommer och friar, och hon inte kommer sig för att säga nej och så blir Gunnars fästmö.

Och Ville han svarar ännu en gång med bitterhet och sorg i sitt sinne. Han har tagit hyra för 5 år. Nu tänker han ej mer på att vända åter, när hans flicka svikit honom. Livet är tungt, och himlen vet, när de råkas de två. Särdeles väl skildrad är Villes sorg och dess växling från hån och trots till ett djupt sorgbundet svårmod i diktens två slutstrofer, som tillika bilda dess slutackord i moll ¹⁾.

Helt i gladaste dur går nästa dikt vi taga upp: *Slåtergossens visa* ur *Från loft och logar*. Hur glad och munter och hoppfull och förnöjsam är inte drängen, som kör slåtermaskinen och låter dess hjul surra takt till sina egna glada tankar på Lill-Lisa och framtiden! Hur sund är ej hans förnöjsamhet, sådan den kommer fram i näst sista strofen!

Slutligen meddela vi dikten *Hembygdens lov* ur *Bylåtar och strängospel*. Varmt är det uttryck författarinnan här giver hemkänslan, det band som binder oss så starkt, den känsla som lockar fram vemod och längtan långt efter det åren skilt oss från hemmets syrener, som dofta skönare, och dess svalor, som kvittra gladare än någonstädes i världen.

Frans Österblom. Samma bygd, som sett Parus Aters livsverk i skola och dikt och njutit dess frukter, har fostrat en annan hembygdskvickare i Frans Österblom, som här föddes och uppväxte och efter avslutade studier fann plats och tillfälle att ägna sina gåvor och krafter åt sin hembygd och dess folk. Den 16. september 1870 såg han dagens ljus. Under ledning av läraren Nils Oskar Jansson, som nu överlever sin begåvade elev, växte han upp. Så går hans uppfostran tillbaka till Parus Ater, i vars skola Jansson gått. Och så knyts de samman dessa tre, som älskat sin bygd och verkat för den mer än de flesta.

¹⁾ D. v. s. dikten klingar ut i vemod. Ett musikstycke, som ger ett vemodigt, mörkt intryck, säges gå i *moll*, ett som verkar ljusst och glatt, i *dur*.

Frans Österblom var en elev, som inhämtade sitt vetande ej blott på skolbänken och vid strövtåg på fält och backar, utan även ur lärarens verkligen ovanligt rika boksamling och i hans förut omnämnda enastående samlingar av husgeråd, möbler och prydnader. Dessa studier utom skolan gävo honom en inblick i fädrens seder och bruk och lärde honom att älska sin hembygd ej blott i dess natur och dess nutid utan även i dess förflutna och i det folk, som levat och lever sitt enkla, strävsamma liv på hans fäderneö.

Endast 16 år gammal kom Österblom till Nykarleby seminarium, och efter fyra års kurs blev han med utmärkta betyg utexaminerad såsom folkskollärare. Kort därpå fann han anställning i sin hembygd såsom lärare i skolan i Västlaks by. Här verkade han i sexton år såsom lärare, här fann han i en av sina förra elever sitt livs ledsagarinna, som gjorde hans hem ljusst och glatt och skänkte honom den sinnesjämvikt och lyckliga ro, som lät skaparlusten växa sig stark och bryta fram i en sång, ljus och frisk som den natur, ur vars sköte den kvälde. Här växte han fast vid hembygden, lyssnande till skogens och böljornas sång, växte till ett med sitt folk i dess arbete och glädje och i medkänsla för de små och förbisedda, dem han så långt hans krafter räckte ville lyfta mot ljuset, höja till en bättre tillvaro.

När Frans Österblom år 1900 gav ut sin första diktsamling *Skum och bubblor*, blev den tämligen omilt bedömd av kritiken. Särskilt den ansedda Finsk tidskrift var sträng mot honom. Skärpan i dess kritik hade sin huvudsakliga orsak i den omdömeslöshet, varmed författaren efterbildar andra skaldar, dem han tagit till mönster. När en ung författare framträder första gången, är så gott som alltid mycket av det han har att bjuda efterklang, ytterst sällan har han redan med första slaget funnit sin egen form för det han i dikten vill säga. Även tankarna äro då ofta andras. Men Frans Österblom går i detta avseende ett stycke längre. Isynnerhet efterbildar han Fröding och det stundom så, att man kan visa på en viss dikt av Fröding, som Österblom haft till mönster. Och naturligtvis kunde en nybörjare icke förbättra en sådan

mästare som Fröding. Mot beskyllningen för medveten efterbildning försvarar honom emellertid Parus Ater. Hon skriver så:

„De som i hans hemtrakt hörde honom, som kände hans redbara natur, hans ärlighet och hans självständiga väsen, förstodo alltför väl, att varje skynt av medveten efterhärming var honom främmande. Men att en slående likhet en och annan gång mellan hans och någon annan skalds tankealster förefanns, kunde lätt förklaras. Frans Österblom var begåvad med ett enastående gott minne, han läste otroligt mycket, och då han i det lästa återfann tankar och synpunkter i sin städse arbetande hjärna, sammansmälte han så helt med författaren av det lästa, fann hos honom en så livlig genklang av egna känslor och intryck, att sammansmältningen omedvetet alstrade en liknande form.“

Emellertid bidrog denna efterbildning, om vi ock få tro, att den var omedveten, mycket till att undanskymma det verkligt goda, som fanns i förstlingsarbetet. En flytande vers, en klangfull rytm kännetecknar det mesta av vad samlingen innehåller, om ock naturligtvis fel mot versbyggnaden ej så sällan anträffas. Isynnerhet i ordens betoning gör han fel. Men att han helt skulle kunnat frigöra sig från sådana fel, är ju ej håller att vänta, när man betänker, huru han väsentligen på egen hand kommit sig till det mått av bildning han nått. I sanning, en folkskollärare på landet har icke många tillfällen att genom ett förfinande och tändande umgänge med upplysta och högt bildade människor öka den fond av insikter han under sin korta studietid samlat. Och om än Österblom haft lyckan att äga tillgång till sin lärare Janssons rika bibliotek, var detta honom icke nog. Böcker äro dyra och en folkskollärare med familj har föga utöver livets nödortf. Parus Ater omtalar, att han vid återvändande från sång och musikfesten i Helsingfors 1907 leende berättat för vänner på båten, hur intressant det varit att stanna utanför de av böcker prunkande bokhandelsfönstren och sola sig i anblicken av dessa härliga tankeverk.

Om det än är så, att känslan, hjärtat, är det första en diktare bör äga, så är dock vetande för honom ound-

gängligt. Det är vetandet, som skall giva tankarna, idéerna, med känslan skola de tillägnas, så att de sammansmälta med skaldens jag. Och sedan, ja sedan är det skaldebegåvningen och ingivelsen, inspirationen, som skola forma de tillägnade idéerna, utmejsla konstverket. Sammanställer man de svårigheter Österblom haft att kämpa emot och de resultat han under sitt korta liv vunnit, så måste man säga, att han särdeles väl förvaltats sitt pund.

Frans Österblom målar blott undantagsvis personer och händelser på samma sätt som Parus Ater. Det är med naturstämningar och naturskildring hans hembygds-poesi rör sig. Jag hänvisar till några enstaka dikter i hans första samling.

I dikten *Ett midsommarminne* ser han midsommarnattens eldar och lekar, sådana de år efter år brunnit och lekts på hans hembygdsö. Men allteftersom natten framskrider, mattas den livliga leken, naturen stämmer till tystnad i den stund, då kvällsskymningen och gryningsljusningen möta varandra. De unga skära namn i björkarnas näver och söka utforska framtiden genom att knyta garn kring de växande rågstånden. Och sommarnattens stillhet och frid omsveper allt och alla.

Livligare är skildringen i *Slätterölet*. Här målas dansens tramp och harmonikans gnällande låtar. Men på samma sätt som i den förutnämnda dikten låter författaren den uppsluppna munterheten lösa sig i en naturstämning vid den bräckande morgonen.

Dikten *Heliga band* är en hymn till hembygden och hembygdkänslan och vill på samma gång vara ett väckelserop till dem, som borta i fjärran land vilja söka ett bättre öde än hemlandstorvan kan bjuda.

I fyra år bidade Österblom den mognad kritiken hade fränkänt honom, innan han åter ville framlägga för offentligheten, vad han samlat och sovat. Diktsamlingen *Dagrar i dalen* utkom 1904. Att författaren fortfarande med olösliga band känner sig fäst vid hembygden, har han antytt genom att såsom motto ¹⁾ för hela samlingen ställa följande vers av den svenske skalden Heidenstam:

1) Inledningsspråk.

„För mig finns ingen väg från hemmets dörr.“

Författaren har ännu innerligare sammanvuxit med sin bygd, han känner som förr livligt med de små och förbisedda och bidar den tid, som skall föra dem till en människovärdigare tillvaro. Hans medkänsla för dem är så varm, att den hos honom väcker bitterhet mot dem, som mer eller mindre rättvist beskyllas för att ödets lotter falla så olika. Så kommer över hans diktning ett socialistiskt drag, den är nu icke blott stilla naturbeträktelse och naturskildring utan även kamp och strid. Läs blott hans sång *Än är det mörkt!* Törhända känner han även bitterheten rent personligt i det orättvisa bedömande hans diktning blivit utsatt för. Så låter det åtminstone, när han sjunger

„Det kräves kraft att slå sig fram i världen,
när allt det bästa, som man drömt och känt,
blir missförstått, förhånat och förvänt
och ingen stjärna lyser en på färden.“

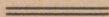
Men trots allt, trots en dövhet, varav han lider och som väl i sin mån bidrager till denna känsla av att stå ensam och oförstådd, tror han dock ännu som förr på livet och på människans rätt att fröjdas med allt skapat. Och våren i naturen väcker vårkänslor i hans sinne. Så i den präktiga dikten *Såningslåt*, ett motstycke till Parus Aters *Slättergossens visa*.

Om denna dikt går i klingande dur, visar Österblom även i sin andra diktsamling att hans lyra ock har molltoner. I den djupt kända och vackra dikten *Natt på skäret* förnimmer han sitt väsen smälta till ett med den omgivande naturen i en sällsam trötthets- och vemodskänsla vid havets sövande sång.

Här, i skötet av sin hembygds natur och folk, här skulle Frans Österblom verkat i många år ännu, om så hade beskärts honom. Ännu hade han så mycket att verka, ännu syntes det, som hade han långt till aftonen. Men det skulle gå annorlunda. Hans levnadsmått var utmätt, och på höjden av sin verksamhet rycktes han plötsligt bort från familj, livskall och lyra. När han den 29. juni

1907 under ett åskväder satt vid sitt skrivbord och såg, hur åskmolnen urladdade sig i präktiga blixтар, träffades han av en blixtråle. Så släcktes plötsligt och oväntat för honom själv och hans omgivning hans verksamma liv.

Törhända ingav honom det mäktiga naturskådespel han hade för sina blickar en sång, för vilken den fräsande blixten våldsamt satte punkt, innan den ännu sett dagen. Det kan ingen veta — — —. Men vad vi veta är, att den klippte bort de flesta bladen i Frans Österboms tredje tillämnade diktsamling *Sagoskrinet*, som säkerligen skulle betecknat ett vackert framsteg på hans skaldebana — om den fått bli färdig.

DIKTER

av

PARUS ATER.

Ingrid.

Hon var röd som korall, hon var vit som porslin,
hon var smärt som en stjälk, hon var fager och fin,
hon var grannaste flickan i byn.
Petter Olson från Näs, socknens rikaste karl,
kom till glädje för mor, kom till fågnad för far
 på en högsommardag
i sin glänsande schäs stadd i friaretag.

Gör dig fin, sade mor, tag din himmelsblå kjol
Petter Olson är här och du mins sen i fjol
hur han bligade bort dit du satt,
hur han lyste i siden kravatt.
Han har kalvar och får, han har hästar och kor,
kassakistan är bräddad och gården är stor.
 Sjung fralallalala!
Petter Olson från Näs, honom måste du ta!

Skall jag ta' honom mor för hans hästar och stall,
fast hans hjässa är kal som en nyssbarkad tall,
fast han är både vindögd och halt,
fast hans hjärta är fruset och kallt,
fast hans näsa är röd och hans uppsyn är stygg,
fast hans tunga är vass såsom midsommarmygg,
 fast han super och svär
och hans rykte gudnås är en smula så där.

Kära Ingrid, sad' mor, som värdinna på Näs
får du dansa i siden och spetsar och fräs,
du får vila på mjukaste dun,
du blir finast i denna kommun.

Du får åka till kyrkan med glänsande spann,
 du får guldked och ur,
 du får kvittra av fröjd som en fogel i bur.

Ingrid klädde sig fin, hon tog pärlor och band,
 hon tog strumpor och skor och en ros i sin hand,
 hon tog bälte och siden schallet.
 „Kära mor är jag fager och nätt?“
 „Ja så nätt som en knapp och så fin som ett strå,
 lika rosendefager som himlen är blå.
 Sådan flicka jag har,
 som en duva så mild, som en engel så rar.“

Gumman myste så gott, när i salen hon gick,
 gav hon Petter från Näs en förståelseblick.
 Kors så hastigt och lustigt det gått,
 socknens rikaste svärson hon fått.
 Hon tog bricka och glas och bjöd Petter på vin,
 där han rökte sin snugga med friaremin.
 Sjung fralallalala!
 Litet falskhet och krus, men till slut blir det bra.

Tror han så, vänta då! Se så här skall det gå:
 Ingrid smög genom förstugukvisten på tå,
 bakom häggen stod Storbacka Sven,
 hennes allra som käraste vän.
 Han var stark som en örn, han var modig och ung,
 han var frisk som en våg, han var stolt som en kung.
 Sjung fralallalala!
 Han var lustig och glad, honom ville hon ha.

Mellan kvistar och blad gick en susning av fröjd,
 molnen blickade ned ifrån himmelens höjd,
 när de möttes i häggarnas hägn,
 under blommornas snövita regn.
 I sitt fintspunna nät satt en spindel på lur
 och han såg, ja han såg — men han teg som en mur.
 Sjung av kärlek och hopp!
 Lilla ekorren klänger i hängbjörkens topp.

Petter Olson var mäkta förgrymmad och bös,
 inte fanns på vår jord en förmätnare tös.
 Likagott, gudbevars! Han var man,
 ren i morgon han valde en ann'.
 När han reste sin väg ljöd ett klingande skratt.
 „Ser du Sven hur jag spelade friarn ett spratt,
 kör i väg, kör i väg . . . Petter Olson godnatt!
 Sjung min vän, sjung min vän!
 Vad är silver och guld mot min ståtliga Sven.“

En kimitojäntas brevväxling med sin fästman.

Lotta till Ville.

Du käraste Ville!

 På stormande hav
 har kanske din skuta och du gått i kvav,
 här sitter din Lotta och gråter.

 Och frågar, hå hå,
 av fåglarna små:
 när kommer den älskade åter?

Jag minns, ja jag minns när till hagen du kom,
 mitt hjärta sa' tick, men jag låtsas' ej om,
 jag mjölkade Bolla och Minka.

 Du stod och såg på
 och sade: hå hå,
 små fingrarna äro så flinka.

Jag silade mjölken och log litet grand
 och du — ja du tryckte min solbrända hand
 så rodnaden steg mig åt kinden.

 Jag sade: nej då,
 var gosse, hå hå,
 är flyktig och lätt såsom vinden.

Ur västfickan tog du en glänsande ring:
 hej, sade du glättigt, när allt går omkring,
 så fäster din Ville sin Lotta.

Du kan ju förstå
 jag blygdes hå hå
 och sen gick du hem klockan åtta.

På kyrkgården såg jag dig ofta igen,
 men att du var vorden min älskade vän
 det visste ej någon på jorden.

Du viskade så:
 jag kommer, hå hå,
 och aldrig jag glömmer de orden.

Du kom, du kom ofta och tiden försvann,
 vi hade så mycket att säga varann,
 och kort var den flyende stunden.

Men planer, hå hå,
 båd' stora och små,
 vi byggde i doftande lunden.

Så ilade dagarna, glädjen bröts av,
 min Ville for ut på det stormiga hav
 och sorgsen var Lotta i hägen.

Hur manne det gå,
 min Ville, hå hå,
 på skyhöga brusande vågen?

Och kommer en flicka med snärjande lock
 och småler emot dig, så motstår du dock,
 jag vet det — nu litar jag på dig.

Hon kan dig ej nå
 du säger: hå hå,
 min Lotta, blott Lotta kan få mig.

Men drömmande sitter jag här i min vrå
 och tycker mig höra hur vågorna slå
 mot skeppet där borta i fjärran.

Och månader gå,
 men Ville, hå hå,
 han dröjer — hur länge vet Herran.

Ja, kommer du lyckligt till hemmet igen,
 så går du till prästen och vigs vid din vän,
 som älskar dig över all måtta.

Då jubla vi två. —

Men Ville, hå hå,
 skriv svar till din trofasta

Lotta.

*

Villes svar till Lotta.

Du Lotta, min fästmö!

Tack för ditt brev!

Du kan inte tro hur lycksalig jag blev
 av dina kärlekskliga rader.

Jag tackade Gud,
 som gav mig en brud

så ljuv som en ros bland de blader.

Nog ser jag ju flickor av tusende slag
 så fagra som blommor i midsommardag,
 så söta som honung i munnen.

De narra mig ej
 för hi och för hej,

min flicka är längesen funnen.

Jag köpt dig av finaste silke en duk,
 en schal och en krage så len och så mjuk
 som Lotta om hakan och kinden.

En silkesrosett
 så röd och så nätt

som stolpen därhemma vid grinden.

Vi mötte en storm så förfärande svår,
 den slet och den ryckte i master och rår,
 den ven och den väste bland vanten.

Med vågor som bärg
 i dunkelgrön färg

låg inför vårt öga Atlanten.

Nils Johansson slungades tvärt över bord,
han hann inte säga ett endaste ord,
Gud signe hans själ och hans minne.
Men ett är förvisst,
i storm eller mist
så bär jag min Lotta i sinne.

Kapten — ja nog svär han mång dundrande ed,
men duglig och rättvis han är med besked,
och styrman är bästa kamraten.
Och — kocken — nåja,
kan nog vara bra,
men skämmer ej sällan bort maten.

I höst ser jag åter min fädernebygd,
och famnar min Lotta i ära och dygd,
om så är bestämt av Guds vilja.
Då bygga vi bo
i sämja och ro
och du blir min snövita lilja.

En innerlig hälsning till mor och till far,
det fägnar de gamla, att Ville blir karl,
fast utan att supa och svärja.
En fyllhund! — Nej stopp,
från masternas topp
jag nykter vill dukarna bärga.

Farväl, o farväl du min fagraste mö!
Snart vänder jag stäven mot lugnare sjö,
att fira vårt brudlysningsgille.
Men skriv någon gång,
när dagen syns lång,
ett brev till din längtande

Ville.

*

Lotta till Ville.

Tack Ville för brevet!

Ett innerligt tack!

När mor tog i dörren behändigt jag stack
ditt brev under Luthers postilla.

Jag spann surr . . . urr . . . urr . . .
så tråden slog fnurr,
ty mor kan vår kärlek ej gilla.

Du vet ju att grannasfar gjorde cession,
att gården i julas blev såld på auktion
och köptes av Pilbacka Gunnar.

Han är ju minsann
en sådan en man,
att flickorna spetsa små munnar.

Nyss höll han en dans, det var dans må du tro!
Han svängde och flög krumbukter . . . jo . . . jo
den dansen kan aldrig förgätas.

Vi föllo i skratt
vid tusen små spratt,
den Gunnar kan skalkas och retas.

En sådan en skälm, när jag löste min pant,
han smålog emot mig så glatt och bekant
och dömde — nog kan du väl gissa?

„En kyss eller — två!“
Men jag sa: „nå nå,
försök om du får den — av Sissa“.

Men Sissa sprang bort som en virvlande vind
och Gunnar han nöp i min rodnande kind
och sade: „du dejliga Lotta!“

Jag kröp i en vrå,
men — Gunnar också,
vi skrattade över all måtta.

I går kom han hit för att rådfråga mor,
ty en av hans raraste utländska kor

stod nedstämd och hängsjuk i båset.
 Och innan han gick
 han gav mig en blick
 just när han höll handen på låset.

Men mor kom tillbaka alldeles förtjust,
 de korna de hade så präktigt och ljust,
 och sist blev han bjuden på kaffe,
 sex koppar, hå hå,
 med skorpa till två,
 ja nog var den Gunnar en maffe.

Tänk, mor gick kring kräket tre gånger å rad,
 och hälften hon talade, hälften hon kvad:
 „bi . . . bi . . . biribi . . . biri Bella,
 bliv frisk och bliv bra,
 ba . . . ba . . . baraba,
 gack åter med pinglande skälla“.

Hej, vet du i morse när klockan slog fem
 kom Gunnar och hälsade på i vårt hem,
 hans Bella blev frisk under natten.
 Han tackade mor,
 men månne han tror
 på trolldomen? Nej, tag mig katten.

Ty kon den blev väl ej helbregdagjord,
 för det att en gumma sjöng fjolliga ord,
 det trodde helt säkert ej Gunnar.
 Men mor hon var nöjd
 och trodde med fröjd
 på hemliga läkedomsbrunnar.

Mor såg så besynnerlig ut när han gått,
 hon tog mig om halsen och viskade blott:
 „nog nappar väl katten sin råtta“.
 Men tro inte så
 min Ville — nej då,
 jag är ju din tillgivna

Lotta.

Ville till Lotta.

Min käraste Lotta!

Jag drömde i natt
att själva hin håle i masttoppen satt,
den drömmen betyder nog illa.

Nog stjal man till slut,
ja så ser det ut,
ifrån mig min hjärtevän lilla.

Om Gunnar du skrev på varendaste rad,
hur Gunnar var trevlig, hur Gunnar var glad
— men Gunnar jag önskar för fandan.

Ty du är ju min
och jag är ju din
och *vi* knyta äktenskapsbanden.

Bevare dig himlen för falskhet och svek,
du leker en farlig, en underlig lek,
men ormar i lustgården ringla.

Och grymt på sin stråt
de lägga försåt
tills oskuldens dödslockor pingla.

Du är ju mitt gyllene äpple, mitt allt!
Förutan din kärlek blir livet så kallt,
för vem skall jag bygga min hydda?

Må himmelens Gud
min ljuvliga brud
för ränker och faror beskydda.

Men inte jag sörjer och klagar — åh nej,
min Lotta är trofast, hon sviker mig ej,
hon leker och skämtar en smula.

Jag tänkte blott så,
jag tänkte . . . nå . . . nå,
men tankarna blevo så fula.

En rödmålad koja med bakugn och spis,
ett skåp och en hylla med kaffeservis,

ett ur och en tavla på väggen
 jag låvade glatt
 du minns, då jag satt
 och pratade tok under hæggen.

Jag håller mitt ord, så pass är jag karl,
 råd har jag för sjutton, ty hyran jag spar.
 Hurra för de kommande dagar!
 En vävstol också,
 en spinnrock — ja två,
 och allt vad min Lotta behagar.

Jag gärdar vår täppa, du städar vårt bo,
 jag hugger vår ved och du mjölkar vår ko,
 jag sår och du brygger och bakar.
 Jag odlar vår jord,
 du dukar vårt bord,
 och aldrig sågs sällare makar.

Jag tänker på dig och på hemmet var dag,
 när vågorna rulla med kraftiga slag,
 när stormarna rasa och stoja.
 Och klänger jag opp
 i masternas topp,
 jag tänker på dig och vår koja.

När fåglarna sjunga i rosendelund,
 så ta' vi vår tidning och läsa en stund,
 ej söndagen ens vi förspille.
 Farväl nu igen
 min älskade vän!
 Bliv trogen, bliv trogen din
 Ville.

*

Lotta till Ville.

Min vän!

Vill du veta hur Sissa och jag
 av längtan till äventyr gingo en dag
 till gamla Kristina i Kila.

Fast åttio år
 hon sjunger och spår,
 nyss spådde hon fästman åt Mila.

Helt snövit i håret satt gumman och spann
 och fingrarna löpte i kapp med varann,
 hon sjöng „Imogene den sköna“.
 Vid dörren i vrån
 på kanten av sån
 satt ruggig en kacklande höna.

En trasa i fönstret, ty rutan var spräckt,
 en gryta i spiseln, men elden var släckt
 och fattigt och tomt var därinne.
 En haltande stol,
 en blårandig kjol
 och kyrkkoftan högt på en pinne.

En omtummad kortlek från hyllan hon tog:
 „ert ärende flickor — jag gissar det nog,
 ni önskar att gumman skall spå er.
 Kom närmare blott,
 helt snart är det spått
 om sorg eller glädje skall nå er.

Hon radade korten på bordskivan ut,
 begrundade saken en flyktig minut
 och mumlade sakta till korten:
 „Det löper i svart
 och leder — ja vart?
 Men öppen, öppen står porten.

Och han drar därin — klöver knekt drar därin
 och hon, hjärter dam tar den knekten till sin
 och brölloppet firas i gamman.
 Men han, hjärter kung,
 går dyster och tung,
 ty allt vad han byggt störtar samman.

Ty se hjärter dam är av otrohet full
 och han, klöver knekt, vräker allting omkull,

han lockar som ormen i eden.
 Farväl, hjärter kung,
 sjung sorgeligt, sjung!
 Din blomma har vissnat på heden.“

Hon spådde . . . hon spådde så rätt och så sannt,
 vi gävo den gamla ett tack och en slant.
 På himlen satt månen och blänkte.
 Och stjärnorna små
 de lyste också
 när tysta vi gingo och tänkte.

Därhemma satt Gunnar och rökte cigarr
 och mor var till lynnet en smula på knarr:
 „vart löper du flicka beständigt?“
 Jag skrattade smått:
 „till skogskungens slott“,
 jag svarade slugt och behändigt.

„Hör på, sade Gunnar och rökte ett bloss,
 om söndag, min vän, skall det lysas för oss,
 om himlen den lyckan mig unnar.“
 Och mor på sin stol
 hon sken som en sol,
 hon tycker så mycket om Gunnar.

Han tog mig vid handen — och så var det gjort,
 det gick så förunderligt hastigt och fort,
 jag tror att den Gunnar kan trolla.
 Han skämtade glatt
 om ditt och om datt
 och jag . . . jag var glad som en fjolla.

Det lönar sig ej att du fäller en tår,
 en annan . . . en trognare fästmö du får,
 jag känner nog den som vill ha dig.
 Hon längtar minsann
 att få dig till man
 och skulle nog aldrig bedra dig.

Nog tänkte jag vara din trofasta brud,
men allt är bestämt utav himmelens Gud,
han ställer och styr våra öden.

Och därför farväl!
Gud tröste din själ
och göre dig salig i döden

Lotta.

*

Ville till Lotta.

Jaså det blir bröllop — ditt bröllop och hans . . .

Men falskhet har flätat din krona och krans
och otro förgyllt dina smycken.

Nåja, lycka till!
Ifall du ej vill
igen växla kärlek och tycken.

Ja falsk är nog katten och ormen är hal
och tjuven är listig och ockraren fal,
men flickan är värst bland dem alla,

ty kommer en man
siratlig och grann,
så vips är hon färdig att falla.

Men tror du jag sörjer och gråter? Åhnej,
jag sjunger i masttoppen frallalalej,
nog får jag en fagrare flicka.

Och vill jag ej ha,
nåväl . . . lika bra,
låt flickorna vinka och nicka.

Nu reser jag fjärran och kommer ej hem,
i går tog jag hyra för årena fem.

Hurra, tusen äventyr vänta.
Säg mor och säg far
att Ville blir karl
fastän han förlorat en jänta.

Men bär det i virvlar och bränningar ner,
och slungas vårt fartyg mot klippan — vad mer,

i djupet bor frid och försoning.
Där vilar vår kropp,
men själen flyr opp
till himmelens strålande boning.

När lögner och falskhet och trolovningsbrott
ha bräddat och rågat vårt jordiska mått,
då segla vi glatt emot döden.
Sjung hopp frallala,
nog slutar det bra
när kvinnfolket styr våra öden.

Ja kläd dig i pärlor och rosendeskrud
och skratta och dansa, du rikemans brud,
jag dansar också uppå vågen.
Hej hopp, låt det gå
vi dansa, vi två,
med olika känslor i hågen.

Och fick jag ej sträva och bygga för dig,
så bygger jag ensam en hydda för mig
i djupaste, djupaste skogen,
tar siskan till vän
och hoppas att den
vill sjunga och vara mig trogen.

Och löven de falla och åren de gå,
blott himmelen vet när vi råkas, vi två.
Se blommorna vissna och falla!
Ja livet är tungt
fast hjärtat är ungt,
Gud styrke mig själv och oss alla.

Ville.

Slättergossens visa.

Ängen är grann som Lill-Lisas kjol,
väpplingen röd som midsommarsol,
hoppsan . . . det doftar ros och viol,
hejsan, nu mejas praktken.
Hopp du min Brunte, drag min maskin,
daggen är klar som pärlande vin,
hjulen gå runt som surrande bin,
slå till min visa takten.

Borta i gården tjänar jag dräng,
sysslorna gå i flygande fläng,
arla på tå och särila i säng,
arbetet vill jag prisa.
Sjunga jag kan och spela fiol,
Lill-Lisas löfte fick jag i fjol,
solen gick upp och unghanen gol
just när jag kysste Lisa.

Tvåhundra mark om året jag spar,
täppa jag köper, åtta hektar,
Lisa och jag, ett lusteligt par,
sorgerna måste vika.
Sjunga jag vill fast jorden är njugg,
samlar jag inte gull i ett hugg,
bär jag dock ej det ringaste dugg
avund emot de rika.

Lyckan är mer än pengar och gull,
sorger det finns fast börsen är full,
gyllene borgar ramla omkull,
nej — jag vill ha en koja.
Där ska' vi sjunga, Lisa och jag,
hon vid sin vävstols dundrande slag,
jag vid min hyvets rasslande tag,
allt medan barnen stoja.

Ptro . . . du min Brunte, solen går opp,
 snart blir det liv i björkarnas topp,
 slättermaskin . . . nu säga vi stopp,
 nu ska' vi hem och sova.
 Fastän vi mejat blommor och strå.
 glädjen vi inte mejat ändå,
 muntert vi haft i natten, vi två,
 sången är gudagåva.

Hembygdens lov.

Sjung hembygdens lov!
 Jag lämnar ej trolöst min faders gård,
 min barndoms värld,
 min enkla härd.
 Här grönskar tuvan så sommarvarm,
 hon är moder min,
 hon är moder min,
 jag vill dröja vid modersbarm.

Jag ilar ej hän
 till bygder i fjärran, till stadens larm,
 där frestelser gå,
 där hjärtan ej slå
 mot vilsna främlingen varmt och gott.
 Ja du moder min,
 o du moder min,
 i ditt hägn har min vagga stått.

I midsommarskrud
 syrenerna prunka vid högan loft
 och svalor små
 av gräs och strå
 bereda sitt bo på min farstukvist.
 Du hembygd min,
 du moder min,
 du är skönaste torvan förvisst.

I midvinternatt
stå dunmjuka drivor vid kojans fot,
och stugan full
av månskensgull
bli sagopalats för mitt unga sinn'.
Ja moder min,
du hembygd min,
i liv och död är jag din.

DIKTER

av

FRANS ÖSTERBLOM

Slätterölet.

I dimmans mantel sveper sig högsommarnatten
och stjärnljusen lysa i skyn
så dunkelsvagt som irrbloss vid myrarnes vatten
och lysved i skogarnes bryn.
Det hålles slättergille på logen i Bråten,
och över bygden höres den klampande låten,
och hundarne skälla i byn.

Det trampar och det stampar av stövlar och kängor,
det viftar av snibb och av flik
till takten av harmonikans gamla slagdängor ¹⁾
och kärlekens rika musik.
Och starka armar slingra kring smidiga midjor,
och logens tiljor knarra och bågna som vidjor,
och klackjärn smälla emot spik.

Nils-Spelman spelar så att det rungar kring bygden,
och värden lyfter muggen till mund
och dricker honom till i den skummande brygden,
som skvalar brun ur tunnornas sprund,
och pojkarne vid stopen och stånkorna skalkas
med jäntor, som försagda ur vråarna nalkas,
och glädjen är oskyldig och sund.

I bona under takåsen svalmammor kvittra
och värma sina värnlösa fem.
Och par om par de unga i dungarne finittra
och viska om bröllop och hem,

1) Egentligen otrevlig, värdelös visa.

så ekorrar och harar, som lagt sig att blunda
i buskarne, uppvakna och titta med runda
förvånade ögon på dem.

I gräset spela syrsorna lustigt på cittra,
och kärleken knyter sin krans
med ögon, som av himmelsk lycksalighet glittra,
och yster går ungdomens dans,
tills solen stiger upp bakom rosiga kammar
och övergjuter vattnen och tallarnas stammar
med floder av värme och glans.

Heliga band.

Vi längtar du från hemlandets moar och fjärdar
till främmande världar?

Vi sliter du, vi sliter du heliga band?

Vad du än uti främmande land månne vinna,
där kan du dock ej finna
en känslig modershand och ett fädernesland.

Där söker du förgäves bland lager och palmer
midsommardagens psalmer
och midnattssolens spel över blånande berg
och julens otteklocka, som över öde isar
dig väg till templet visar,
när mörkret ännu sover och stjärnorna ha färg.

Här kommer dig ditt fosterland vänligt till möte
i dalens blomstersköte,
i kvinnans blick och barnets oskyldiga ord,
det talar ur den odling, som seklerna brutit,
och ur allt stort, som flutit
ur kärleken till frihet och fädernejord.

Det susar skönt i skogarnes doftfyllda skugga,
där daggens droppar dugga
och lingonblomman lyser bland mossa och ris,
det sjunger minnessånger i slagfältens tummel,

i åsens ättekummel¹⁾
och ler i sagokvällen vid fattigmans spis.

Det finnes inget land, varest fåglarnes toner
och vårens anemoner²⁾
tilltala oss så högt som i hembygdens skog.
Allt vad du eger vackrast och ljusast och skärast,
allt vad du håller kärast
har grytt i dina drömmar vid spinnrock och plog.

Här eger du i minnen, i skola och kyrka
en rikedom och styrka,
som aldrig kan förstöras av mal eller rost.
Vad fäderna förvärvat och som du fått ärva,
kan ingenting fördärva,
så länge du står vaken och trygg på din post.

Men skär du av det band, som vid Finland dig knyter,
och fädrens torva byter
mot drömmarne, som hägra i kvällsolens land,³⁾
då får du ingen ro för de jäktande minnen,
som fylla dina sinnen
och driva dig tillbaka till barndomens strand.

Än är det mörkt.

Än är det mörkt i dalen, men massorna vakna,
ur sekelnattens sömn för att fylkas⁴⁾ till slag.
Nu mornas duvna sinnen, och böjda ryggar rakna,
nu nalkas den omsider, förlossningens dag.
Ren höres hämndens härrop i morgonluften darra,
så tempel och palatser i sina fogar knarra.
Nu stormar massan fram för att skipa sig lag.

1) Forntida gravhög.

2) Sippor.

3) D. v. s. Amerika.

4) Samlas (till slagordning).

I sekler har den frusit och svält vid nödens spisar
och blött och dött för andra på slagfält och slätt.
Nu randas nya tider, nu smälta seklens isar,
nu susa vårens vindar om människorätt.
I sekler har den vant sig, att andras lagbud vörda.
Nu sprängas gamla bojor — nu vill arbetarn skörda
de tegar, som han plöjt i sitt anletes svett.

Men ännu mala herrarna de fattiges krafter
till rikedom och makt i sin bullrande fabrik.
De äro som vampyrer ¹⁾: de suga deras safter
och släppa dem först såsom krymplingar och lik.
De tvinga dem, att svära sig huldhet och troskap
och driva dem till fjärran land att slaktas som boskap
vid trummans larm, som kväver de dödsskjutnes skrik.

De bära ljus och frihet och fosterland på tungan,
men när de små begära en del av deras mäld,
en glimt av livets ljus och en smula luft för lungan,
då komma de med lagens förmaningar och våld,
då komma deras vakter i lättjans kläder
och fylla deras öron med fariseiskt väder
och tysta deras munnar med helvetets eld.

Än är det mörkt i dalen, men massorna vakna
ur sekelnattens sömn för att fylkas till slag.
Nu mornas duvna sinnen, och böjda ryggar rakna,
nu nalkas den omsider, förlossningens dag.
Ren höres hämndens härrop i morgonluften darra,
så tempel och palatser i sina fogar knarra.
Nu stormar massan fram för att skipa sig lag.

Såningslåt.

Nu bygger svalan sitt bo i svalen ²⁾,
nu skiner solen igen i dalen
och väcker folket i by och bygd.

¹⁾ Ett slags blodsugande fladdermöss.

²⁾ Den täckta gången utanför loftet.

Nu spelar bäcken, nu sjuder saven,
nu stiger livet ur vintergraven.
All världen jublar i vårens skygd.

Det gror och spirar på fält och vallar,
och knoppar springa med svaga knallar,
och skogen ekar av lek och ras.
Si, hur det myllrar och yr kring husen
av kryp och flygfän i tusen, tusen.
Hur luften glindrar av sol och gas!

Jag vandrar sjungande glad i täppan.
Och kornen rinna som guld ur skäppan,
och myllan jäser av alstringssaft.
Jag strör och sjunger, jag strör mitt säde
i jord, som aldrig har stått i träde.
Min åder sväller av ungdomskraft.

Jag färgas fräknig av sol och väder.
Jag är som bortbytt — mitt hjärta gläder
sig åt allt härligt, som våren bär
åt mig och alla de andra svaga,
som lidit bittert av vinterns aga,
av vinterstormarnas vilda här.

Jag hör min ekande låt från logen
och tjäderspelet från söderskogen
och vindens vårsång i alla snår.
Jag glömmer sorgen, jag hoppas, hoppas.
Jag kan ej annat, när jorden knoppas
och säden gror uti mina spår.

Jag kan ej annat, när jäntan väntar
mig fin och fager och glädjen gläntar
i lag med lyckan på hjärtats dörr.
Jag tar med raskare gång ut stegen,
jag vandrar jublande över tegen,
ty jag är lycklig som aldrig förr.

Natt på skäret.

Mitt huvud är tungt och min tanke trött — jag lägger
 mig ned på hällen,
 som står i en skvalpande flod av guld och själv lyser röd
 i kvällen.

Mitt fattiga skär, mitt älskade skär, jag ville dig kyssa
 och famna
 och prisa min gud, som låtit mig än en gång på din
 strandhäll hamna.

Jag ser som i dröm, hur solen går ner i ett hav av glö-
 dande vatten,
 hur den gyllena dagern mörknar i blått och Sirius ¹⁾ går
 upp i natten,
 — och jag känner en drömmande, helig frid i allt det
 stora och stilla,
 som breder sig ut över vatten och land som en svävande
 dimblå villa.

Jag ligger och lyss till mitt vida hav, hur böljorna sorla
 och sjunga
 och vyssja min trötta tanke till ro och mina ögonlock
 tunga,
 jag ligger och lyss — och jag tycker jag hör otaliga strän-
 gar klinga
 och toner med sövande rytm och klang ur allt ²⁾ och gran-
 den springa.

De vagga min själ som snö vitt skum på vågor, som stiga
 och falla,
 de bära mig bort från tid och rum, från allt det mörka
 och kalla,
 som stinger sin gadd i allt känsligt och ungt och gjuter
 in gift i såren
 i form av isande vintersnö och frätande frost i våren.

¹⁾ En klar stjärna i förlängningen nedåt av Orions bälte.

²⁾ Världsalltet.

De vagga mig ömt, de bära mig bort från frosten och
snön i nordens.
Mitt hjärta, det trötta, slår i takt med hjärtat hos mo-
der jorden.
Jag glömmet vart minne från livets land, jag känner mig
milt omfluten
av stillhetens salighetssvala ro och av himmelens dagg
begiuten.

Då spritter jag till i min dvala för ett sällsamt ljud vid
min sida.
Det låter som tynande andedrag och suckar ur hjärtan
som lida.
Jag vet: det är havet, världens hav, som andas i nattens
tystnad,
som aldrig, aldrig får ro för dem, som det dragit till sig
i lystnad.

Men suckarna dö, och jag hör igen otaliga strängar klinga
och toner med sövande rytm och klang ur allt och gran-
den springa.
Mig tyckes jag domnar så småningom och smälter till
ett med det vatten,
som andas omkring mig så svagt, så svagt, och med skä-
ret, som sover i natten.

Ur tidningarnas omdöme.

„I intet land äro dylika för menige man lämpade utredningar mera av behovet än hos oss, där kunskapen om dylika ting gemenligen är så ringa inom allmänhetens alla lager, och där likväl, på grund såväl av den utsträckt rösträtten som av den politiska försvarskampens livsbetydelse för vårt folk, behövligheten av dylik kunskap är mera tränande än någon annanstädes.

En god början i den av föreningen planlagda serien av småskrifter är den nyss utgivna, som bär titeln: „Grunddragen av Finlands statshushållning och angreppen på densamma“. Föreningen är att lyckönska till att för dess förtäntande ha kunnat förvärva en med ämnet så förtrogen man som doktor Arvid Neovius. Själva ämnet är även ett synnerligen gott grepp för den första nummern av föreningens skrifter.

Framställningen av det invecklade ämnet är så innehållsrik och klar som man kan vänta sig av en författare, så förtrogen med detsamma på grund av studier, lång tidningsmannaverksamhet och mångårigt arbete i lantdagens statsutskott. Skriften borde även för en betydande del av den s. k. bildade allmänheten vara välkommen. Den kan lära även denna mycket nytt och är i alla fall en utmärkt, i all sin korthet mycket innehållsrik och tillförlitlig översikt över det viktiga ämnet med vad därmed står i samband.

Ett par följande skrifter äro redan planlagda. Friherre Adolf von Bonsdorff har lovat skriva „Om offentlig barna- och ungdomsvård“, ett utomordentligt viktigt hos oss hittills föga uppmärksammat fält av samhällsverksamhet, där mycket kräves av staten men förhända ännu mera beror på en av verkliga sociala broderskänslor ledd, upplyst, fri medborgerlig verksamhet. En tredje skrift, författad av d:r Gustav Tegenren, blir av litterärt innehåll, och kommer att för den svenska befolkningens breda lager presentera två hembygdsdiktare: Parus Ater och Frans Österblom.

Skriftserien är alltså på ett lyckligt sätt börjad och omväxlande planlagd. Vi önska företaget all förtjänt framgång.”

Hufvudstadsbladet.

„Av vikt är naturligtvis att en sådan småskriftserie, som här är fråga om, från början gör ett gott, vederhäftigt intryck. I detta fall måste starten betecknas såsom lyckad. D:r Neovius har såsom intresserad politiker och mångårig medlem av lantdagens statsutskott en ingående kännedom om vår statshushållning.

D:r Neovius' innehållsrika skrift förtjänar att spridas även utom de lager, för vilka Studentfylkingens skrifter väl närmast äro avsedda. Ty också inom vår bildade klass råder ofta i spörsmål av denna art en okunnighet, som är att beklaga.

Det är att vänta, att dessa beaktansvärda småskrifter skola röna den uppmuntran de utan tvivel förtjäna. Vi ha redan alltför länge stått efter grannlandens ifråga om denna gren av folkkupplingsverksamheten.”

Nya Pressen.

STUDENTFYLKINGENS SMÅSKRIFTER:

1. **Grunddragen av Finlands statshushållning och angreppen på densamma**, av Arvid Neovius, fil. d:r, lantdagsman.
2. **Om offentlig barna- och ungdomsvård** av friherre Adolf von Bonsdorff, inspektör.
3. **Parus Ater och Frans Österblom**, två hembygdsdiktare av Gustav Tegengren, fil. d:r, seminarielektor.

STUDENTFYLKINGEN,

de svenska studenternas i Finland folkbildningsförening, ger ut småskrifter, som torde kunna räkna på intresse hos större delen av svenska befolkningen i Finland. Skrifterna författas av fackmän på skilda områden och skola vara sakrika, men tillika lättfattliga och billiga. Priset är i regeln 40 p. eller 25 öre.

För att spridningen och därmed gagnet av skrifterna må bli större, hoppas Studentfylkingen på samverkan av svenska föreningar och folkhögskolor i landsbygd och stad.

Redaktionskommittén för Studentfylkingens småskrifter utgöres av fil. mag. Otto Bruun, ordförande (adr. Badhusgatan 10, Helsingfors), stud. T. Bjurström, fil. mag. Hugo J. Ekholm och fil. mag. Einar Pontán.

SPRIDNINGEN

av Studentfylkingens småskrifter handhaves av Studentfylkingens bokspridningskommitté, adr. Helsingfors. Ombud inom alla svenska föreningar antagas och erhålla betydlig rabatt å såväl Studentfylkingens egna småskrifter som andra liknande serier, främst Verdandis, samt övrig litteratur, som föreningen beslutat sprida. Spridningen till boklådorna omhänderhaves av Aktiebolaget Ateneum (f. d. Hagelstams Bokhandel) adr. N. Esplanadg. 29, Helsingfors.